

Philip Roth *Jokamies* | Maailmankirjat

suom. Arto Schroderus. WSOY (2007)

Vesa Lahti

” Jaa-a, hän oli kolmesti eronnut entinen sarja-aviomies, jolla oli takanaan niin vääriä tekoja ja virheitä kuin omistautuneisuuttakin, ja hän joutuisi nyt vain edelleenkin pärjäämään yksin”. (Roth: *Jokamies*, 112)

Philip Roth aloittaa teoksensa *Jokamies* kohtauksella hautausmaalla lopettaen myös kohtaukseen samaisella hautausmaalla. Teoksen nimi juontuu 1400-luvun moraalisesta näytelmästä, jossa jumala pyytää kuolemaa selvittämään Jokamiehen elämän vaiheet, koska hän ei ole saanut tältä ansaitsemaansa kunnioitusta ja arvostusta. Jokamies saisi valita matkalleen kumppanin, joka puhuisi hänen elämänsä ja tekojensa puolesta viimeisellä tuomiolla.

Rothin *Jokamies* on usean avioliiton läpikäynyt mies. Ensimmäisestä liitosta hänellä on kaksi poikaa, jotka katkeroituneina vanhempiensa erosta ovat liittoutuneet väärintekijää, isäänsä vastaan, eivätkä edes tämän kuollessa anna anteeksi kokemaansa vääryyttä. Toisen avioliiton tytär Nancy on hänen rakkaimpansa ja läheisin ihminen, joka sisimmässään haluaisi äitinsä Phoeben ja teoksen nimettömänä jokamiehenä esiintyvän isänsä palaavan vielä kerran yhteen. On veli Howie. Tuo elinvoimaisuutta ja varallisuutta uhkuva ehtymätön luonnonvara. On myös rakastajattaria ja tuorein vaimo, nuori Merete. Sivuosissa esiintyy ystäviä, työtovereita, satunnaisia ohikulkijoita ja menneisyyden, lapsuuden henkilöitä. Tästä kategoriasta Jokamiehen puolestapuhujaksi näyttäisi kohoavan tytär Nancy. Keskiaikaisen näytelmän pelisääntöjen mukaan kaikilla muilla on ikään kuin jotain muuta, tähdelisempää tehtävää. Hän ei ole vaivan arvoinen.

Seuraava tavoiteltu matkakumppani Jokamiehen ja kuoleman matkaan on maallinen hyvä. Tämäkään ei onnistu, sillä *Jokamies* on keskittynyt vain oman hyvinvointinsa kehittämiseen, jotta tästä olisi hänen puolustajakseen. Jo lapsuudesta lähtien, aina isänsä perustamasta kultasepäntuotuksesta lähtien hän on oppinut arvostamaan vaurautta, ahkeraa työntekoa ja sen mukanaan tuomaa menestystä. Ehkä häntä paremmin hyvinvoinnin tavoittelussa on menestynyt vain veljensä Howie.

On kyse tunnustamisesta, katumuksesta, synnintunnosta, kauneudesta, voimasta, hienotunteisuudesta ja ihmisen aisteista. Näytelmän ja mitattavissa olevan ihmiselämänkin mukaisesti hyvät teot määrittelevät lopulta ihmisen laadun ja arvon. Tämä on näytelmän moraalinen opetus ja myös Rothin sanoma kaikessa yksinkertaisuudessaan. Teoksen päähenkilö hakee elämänsä hyviä tekoja, mutta ne tuntuvat olevan kovin harvalukuisia. Missä kohtaa hän on menetellyt väärin? Onko hän ansainnut esimerkiksi poikiensa tylyn kohtelun?

Jokamies on pohjavireeltään synkkä, vaan ei raskasta luettavaa. Kuoleman edessä kamppaillevan ihmisen mielialan vaihtelu toivottomuudesta valoisampaan toiveikkuuteen ja päinvastoin johdattaa lukijan perimmäisten kysymysten äärelle. Päähenkilön yksinäisyys, kuoleman pelko ja siihen johtaneet sairaudet sekä niiden myötä hiipuva elinvoima saavat selitteensä Jokamiehen muistellessa lapsuuden kokemuksiin. Esimerkkeinä hänen kesäiset uintiretkensä meressä, jolloin hän pursui nuoruutta ja tahdonvoimaa, tunnelmallisesti kuvattut tuokiot isänsä liikkeessä ja se ensimmäinen matka sairaalaan, pieneen operaatioon.

Roth käsittelee juutalaisuutta hienovaraisesti liiemmästi korostamatta uskonnon piirteitä. Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että lehtihaastattelussaan Roth tunnustaa olevansa antiuskonnollinen. Hän ei juuri piittaa uskonnosta. Joka tapauksessa Jokamies käy jatkuvaa sisäistä kamppailuaan elämän ja kuoleman asioista.

Nautinnonhalu, intohimo ja seksuaalisuus ovat voimakkaasti läsnä Jokamiehessä kuten kaikissa Rothin teoksissa aina *Portnoyn taudista* lähtien. Roth asettaa lukijalleen kysymyksiä, joihin liittyy rakastamisen vaikeus, halu rakastaa ja tulla hyväksytyksi, rakastetuksi. Ajallemme ominaista ovat lukuisat avioliitot, niiden päättymisten mukanaan tuomat ongelmat ja ristiriidat. Olihan Jokamieskin sentään onnellinen keskimmaisessä liitossaan. Anteeksianto on yksi vaikeimmista kysymyksistä, johon teos ei anna yksiselitteistä vastausta, jos antaa ollenkaan.

Philip Roth asettaa Jokamiehessä lukijansa samaan tilanteeseen päähenkilön kanssa. Pelkistetty kerronta ei luo värikästä kertomusta tai jännittäviä tilanteita. Tosiasiat otetaan sellaisina kuin ne tulevat. Rothille ominainen hienovireinen huumori näyttytyy silloin tällöin taustalta keventäen aiheen kerrontaa.

” Herra jumala, hän ajatteli, mikä mies minä kerran olin! Miten elämä kuhisi ympärilläni! Mikä voima minussa oli! Ei ”toiseutta” mailla halmeilla! Kerran maailmassa olin täysi ihminen.” s.148